

آزمون‌های کتبی

عملکردی

ایرج خوش‌خلق

عضو هیئت علمی (بازنشسته)
پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

روش‌های سنجش و ارزشیابی در يك تقسیم‌بندی کلی شامل بازپاسخ، بسته پاسخ و ارزشیابی عملکردی می‌باشد. ارزشیابی عملکردی شامل روش‌هایی چون آزمون شناسایی، آزمون در موقعیت شبیه‌سازی شده و آزمون کتبی عملکردی است. در این مقاله فرایند تدریس آزمون‌های کتبی عملکردی بیان می‌گردد.

بافت مسئله:

زهره برای تشخیص صداهای کلفت و نازک آزمایشی انجام داد. او در چهار لیوان یک‌اندازه آب ریخت. آب درون هر یک از لیوان‌ها را از کم به زیاد ریخت. پس از ریختن آب به هر لیوان ضربه‌ای زد. او مشاهده کرد، صدای ضرب هر لیوان با لیوان دیگر فرق دارد. زهره با این آزمایش چه چیزی می‌فهمد؟ آیا او می‌تواند با زدن هر ضربه صداهای کلفت و نازک تولید کند؟

۲. پیش‌بینی ابزار و وسایل برای دستکاری مسئله

دومین مرحله در تهیه تکلیف، پیش‌بینی لوازم و وسایل برای دستکاری کردن در آزمون واقعی عملکرد است. توجه داشته باشید، ابزار و وسایل فقط در آزمون واقعی عملکرد پیش‌بینی

۱. نوشتن بافت مسئله

پس از نوشتن هدف یادگیری عملکرد و شواهد آن لازم است معلم برای اندازه‌گیری عملکرد یک تکلیف طراحی کند. تکلیف شامل این مراحل است: ۱. نوشتن بافت مسئله؛ ۲. ابزار و وسایل؛ ۳. شیوه انجام تکلیف. اولین مرحله تهیه تکلیف نوشتن بافت مسئله آن است. نوشتن بافت مسئله در هر دو آزمون واقعی و کتبی عملکرد الزامی است. بافت به موقعیتی واقعی اشاره دارد که در آن یادگیرنده با مسئله‌ای مواجه می‌شود. وجود مسئله در بافت باعث می‌شود یادگیرنده برای رفع آن به نشان دادن عملکرد معنادار اقدام کند؛ طوری که به تولید راه‌حل یا محصول یا اجرای یک مهارت ویژه منجر شود. هر چند برخی از صاحب‌نظران اعتقاد دارند یک آزمون عملکردی می‌تواند بدون بافت مسئله نیز باشد. برای مثال در آزمون‌های عملکردی مورد استفاده در مطالعات تیمز این اتفاق رخ داده است، اما بر اساس آنچه در مورد مفهوم عملکرد، آزمون عملکردی و مبانی نظریه یادگیری سازنده‌گرایی ارائه شد، نشان دادن عملکرد یعنی توانایی استفاده از دانش و مهارت باید در موقعیت‌های واقعی یا شبیه به واقعیت باشد؛ و گرنه همان‌طور که ویگنر (۲۰۰۶) می‌گوید، آزمون عملکردی که فاقد بافت مسئله باشد، به تمرینی بی‌هدف، بی‌ارزش و خسته‌کننده تبدیل خواهد شد. عملکرد وقتی برای دانش‌آموز معنادار می‌شود که او برای مواجه شدن با مسئله آن را نشان دهد. آزمون عملکردی بدون وجود بافتی که مسئله‌ای در آن رخ می‌دهد، بیشتر به فعالیتی خودکار و بی‌هدف شبیه است تا فعالیتی که در آن یادگیرنده به صورت متفکرانه از دانش و مهارت‌های آموخته شده برای تولید راه‌حل یا محصول برای مسئله استفاده می‌کند. در مثال زیر اهمیت بافت مسئله برای آزمون واقعی و کتبی عملکرد نشان داده شده است.

مثال: بافت مسئله آزمون واقعی عملکرد (علوم)
هدف یادگیری عملکرد:

- انتظار دارم دانش‌آموز پس از آموزش «صداهای مختلف را با یکدیگر مقایسه کند و از بعضی چیزها که صدا را از خود عبور می‌دهند برای تولید صدا استفاده کند.»

ملاک‌های هدف یادگیری

- صداهای مختلف را بشناسد.
- بین تولید صدا و هر آنچه صدا را از خود عبور می‌دهد، ارتباط ایجاد کند.

۳. شیوه اجرای تکلیف

سومین مرحله در تهیه تکلیف، نوشتن اجرای آزمایش، دستکاری، تحلیل و تفسیر نتایج است. در این مرحله یادگیرنده با توجه به مسئله‌ای که با آن روبه‌روست، با استفاده از وسایل و لوازم (در آزمون واقعی عملکرد) آزمایش‌ها و اعمالی را انجام می‌دهد تا عملکرد خود را در پیدا کردن راه‌حل یا تولید محصول نشان دهد. او پس از آزمایش یا نوشتن پاسخ‌های مناسب به تحلیل، تفسیر، ذکر دلیل و برداشت‌های خود درباره عملکرد می‌پردازد و از پاسخ‌های خود دفاع می‌کند.

به‌عنوان نمونه‌ای از شیوه اجرای تکلیف آزمون واقعی عملکرد، به شرح زیر توجه کنید:

شیوه اجرای تکلیف آزمون واقعی عملکرد علوم در چهار لیوان بلوری هم‌اندازه، مقداری آب به اندازه‌های گوناگون از خیلی کم، کم، خیلی و خیلی زیاد بریزید. به سر هر لیوان چند ضربه بزنید و در جدول بنویسید کدام لیوان صدای کلفت یا نازک دارد.

هر کدام از صداها چگونه تولید شدند؟ علت را بنویسید.

صدای کدام لیوان نازک و کدام کلفت بود؟ چرا؟

چه چیزهایی صدا را از خود عبور می‌دهند؟ دو مثال بنویسید.

می‌شوند و در آزمون کتبی عملکرد الزاماً به پیش‌بینی وسایل نیازی نیست. معلم پس از نوشتن هدف یادگیری عملکرد، نشانه‌های عملکرد و بافتی که مسئله در آن اتفاق افتاده است، به پیش‌بینی لوازمی که یادگیرنده از آن‌ها برای انجام تکلیف استفاده خواهد کرد اقدام می‌کند. برای نمونه، وسایل و لوازمی که معلم برای آزمون واقعی علوم (تولید صدا) پیش‌بینی می‌کند، می‌تواند به شرح زیر باشد:

لوازم و وسایل کار

- چهار عدد لیوان

- مقداری آب

- وسیله‌ای برای ضربه زدن به لیوان‌ها

معلم برای انجام آزمون واقعی عملکرد وسایلی را در اختیار دانش‌آموز قرار می‌دهد تا او از آن‌ها برای دستکاری استفاده کند و با دستکاری نتایج، راه‌حلی مناسب برای مسئله طرح‌شده کشف و تولید کند.

